

**A TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI**

Oktatási és Kulturális Minisztérium

**Egyes régészeti lelőhelyek védetté nyilvánításáról, illetve régészeti védettség
megszüntetéséről szóló miniszteri rendelet tervezete**

Budapest, 2008. január

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI
I.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Az ország kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű régészeti lelőhelyei védetté nyilvánításáról a *kulturális örökség védelméről* szóló 2001. évi LXIV. törvény (a továbbiakban Kövt.) 12. §-a rendelkezik. A törvény 13. § (4) bekezdése a védetté nyilvánított lelőhelyek kiemelt és fokozottan védett kategóriáját különbözteti meg, amelyek a lelőhely országos vagy regionális jelentőségétől függően mondhatók ki. A törvény 15. §-ának (1) bekezdése szerint a régészeti lelőhelyeket a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal javaslatára a kulturális örökségért felelős miniszter a településfejlesztésért és településrendezésért, illetve természeti vagy védett természeti területen, továbbá védett természeti érték esetében az építésügyért és a természetvédelemért felelős miniszterrel egyetértésben nyilvánítja védetté. A törvény 86. § (1) bekezdésének a) pontja szerint, a kulturális örökséghez tartozó védetté nyilvánított ingatlanok esetében a Magyar Államot elővásárlási jog illeti meg, amennyiben ezt a védetté nyilvánító rendelet kimondja. A régészeti lelőhelyek örökségvédelmi bírság szempontjából történő kategóriába sorolását az *örökségvédelmi bírságról* szóló 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdése szabályozza. A régészeti lelőhelyek védetté nyilvánításának előkészítését a Kövt. 14. § (1) bekezdése értelmében a hatóság - illetékesként a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Dokumentációs Igazgatósága - folytatja le, a Kövt. és a *kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól* szóló 3/2002. (II. 15.) NKÖM rendelet vonatkozó előírásainak megfelelően.

Jelen előterjesztés huszonegy régészeti lelőhely védetté nyilvánítására, és egy lelőhely régészeti védettségének részleges megszüntetésére tesz javaslatot.

Kiemelten védett régészeti lelőhely kategóriába:

1. Battonya-Parázs-tanya (Békés megye): újkőkori tell település
2. Budapest, I. kerület-Gellért-hegy: késő bronzkori-kora vaskori magaslati település és kelta oppidum
3. Kemenesszentpéter-Dombi-dűlő (Veszprém megye): római kori villagazdaság és halomsíros temető
4. Zirc (Veszprém megye): középkori ciszterci monostor

Fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába:

5. Alsóvadász-Várdomb (Borsod-Abaúj-Zemplén megye): bronzkori tell és a hozzá kapcsolódó horizontális település
6. Babarc-Szabad-földek (Baranya megye): római kori villagazdaság
7. Báta-Klastromhegy (Tolna megye): középkori bencés templom és kolostor
8. Buják-Tarisznyapart (Nógrád megye): bronzkori település
9. Edelény-Ludmilla-dűlő (Borsod-Abaúj-Zemplén megye): bronzkori erődített település
10. Felsővadász-Várdomb (Borsod-Abaúj-Zemplén megye): bronzkori tell település
11. Héhalom-Templomdomb (Nógrád megye): bronzkori tell és a hozzá kapcsolódó horizontális település
12. Hosszúhetény-Pécsvárad-Zengővár (Baranya megye): középkori erődítés
13. Kemenesszentpéter-Pagony (Veszprém megye): római kori halomsíros temető
14. Klárafalva-Hajdova (Csongrád megye): bronzkori tell település
15. Mosdós-Deák-domb (Somogy megye): kora vaskori halomsíros temető
16. Nagyatád-Bodvica (Somogy megye): középkori kör alaprajzú templom és település

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

17. Sátoraljaújhely-Várhegy (Borsod-Abaúj-Zemplén megye): földsánccal megerősített középkori vár
18. Somogyaszaló-Deseda-erdő (Somogy megye): római kori halomsíros temető
19. Somogyjád-Apánkai erdő (Somogy megye): őskori település és római kori halomsíros temető
20. Székesfehérvár-Kórákás-major (Fejér megye): római korban létesített, és az újkorig használatban lévő völgyzáró gát
21. Zalaszántó-Hamvas-erdő és Vár-rét (Zala megye): kora vaskori halomsíros temető kerül felterjesztésre.

A régészeti védettség feloldását a Kövt. 18. §-a teszi lehetővé, mely szerint a régészeti védettséget meg kell szüntetni, ha annak fenntartását régészeti szempontok már nem indokolják. *A kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól* szóló 3/2002. (II. 15.) NKÖM rendelet 5. §-a szerint ez akkor lehetséges, ha a teljes feltárás megtörtént, és a területen nem került elő a régészeti örökség helyszínen megőrzendő eleme, illetve a lelőhely megsemmisült. Jelen rendelet megszünteti a Zamárdi-Réti-földek területén található ingatlanok egy részének régészeti védettségét. Az érintett ingatlanok területén folytatott régészeti kutatás részben feltárta az ott található régészeti jelenségeket, részben bizonyossá tette, hogy a továbbiakban a helyszínen nincs olyan megőrzendő régészeti örökségi elem, amelyet a jogszabályok alapján védelemben kellene részesíteni.

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

II.

INDOKOLÁS

1. Bevezetés

Összhangban azzal a kormányzati céllal, amely szerint meg kell őrizni nemzeti örökségünket, a lelőhelyek védetté nyilvánítása egyelőre az egyetlen hatékony jogi eszköz arra, hogy a régészeti emlékek jelenlegi állapotukban megtarthatók, a későbbi kutatások számára megőrizhetők legyenek, s ne fenyegetse azokat a megsemmisülés veszélye. A kiemelt és fokozott régészeti védelem indoka azonban minden esetben elsősorban a lelőhely tudományos értéke, és nem a veszélyeztetettség ténye. A pillanatnyi veszélyeztetettség, illetve a lelőhely pusztulásával együtt járó esetleges beruházási szándék csupán a védési eljárás időtartama és a védetté nyilvánítás sürgőssége szempontjából releváns, a védettség szükségességét nem befolyásolja. A rendelet megalkotása valamennyi lelőhely esetében a régészeti örökség elemi védelmét, a lelőhelyek további pusztulásának megakadályozását és jelenlegi állapotban való fenntartását, illetve további kutathatóságát szolgálja.

Az ország kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű régészeti lelőhelyei védetté nyilvánításáról *a kulturális örökség védelméről* szóló 2001. évi LXIV. törvény (a továbbiakban Kövt.) 12. §-a rendelkezik. A törvény 13. § (4) bekezdése a védetté nyilvánított lelőhelyek kiemelt és fokozottan védett kategóriáját különbözteti meg, amelyek a lelőhely országos vagy regionális jelentőségétől függően mondhatók ki. A törvény 15. §-ának (1) bekezdése szerint a régészeti lelőhelyeket a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal javaslatára a kulturális örökségért felelős miniszter a településfejlesztésért és településrendezésért, illetve természeti vagy védett természeti területen, továbbá védett természeti érték esetében az építésügyért és a természetvédelemért felelős miniszterrel egyetértésben nyilvánítja védetté. A törvény 86. § (1) bekezdésének a) pontja szerint, a kulturális örökséghez tartozó védetté nyilvánított ingatlanok esetében a Magyar Államot elővásárlási jog illeti meg, amennyiben ezt a védetté nyilvánító rendelet kimondja. A régészeti lelőhelyek örökségvédelmi bírság szempontjából történő kategóriába sorolását *az örökségvédelmi bírságról* szóló 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdése szabályozza. A régészeti lelőhelyek védetté nyilvánításának előkészítését a Kövt. 14. § (1) bekezdése értelmében a hatóság - illetékesként a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal - folytatja le a Kövt. és *a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól* szóló 3/2002. (II. 15.) NKÖM rendelet vonatkozó előírásainak megfelelően.

Az előterjesztés huszonegy régészeti lelőhely védetté nyilvánítására, és egy lelőhely régészeti védettségének részleges megszüntetésére tesz javaslatot.

2. A jogszabálytervezet tartalmának ismertetése, szakmai indokolás

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Dokumentációs Igazgatósága régészeti védési stratégiájával összhangban készítette el az alábbi lelőhelyek védési dokumentációját, amely alapján a védendő lelőhelyek közül korszakok szerint két csoportot lehet kiemelni. Az egyik csoportot a bronzkori települések alkotják, amelyek kiemelt vagy fokozott védelme - a lelőhelyek hosszú távú megóvása, és kutathatóságuk biztosítása révén - hozzájárul a korszak történetének jobb megismeréséhez, a felmerülő kutatási problémák árnyaltabb megoldásához. A tudomány jelenlegi állása szerint általánosan elfogadott az az elmélet, amely szerint a hatvani kultúra a mai Északkelet-Magyarország területén alakult ki. Ezt az álláspontot a

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

kutatás elsősorban arra alapozza, hogy a kultúra legkorábbi ismert települései a Hernád-Bodrog-Sajó folyók közti Cserehát dombvidékének jól védhető magaslatain létesültek, másrészt a kultúra kialakulásában a helyi alaplakosságon kívül minden bizonnyal idegen, esetleg keleti eredetű népcsoportok is szerepet játszhattak. A középső bronzkorban egymástól 5-10 km-re létesültek a termékeny folyóvölgyeket szegélyező dombokon a sánccal vagy árokkal erősített tell települések. Ezek közül a legjelentősebbek: Alsóvadász-Várdomb és Felsővadász-Várdomb. A kultúra virágkorában ezek a csereháti telkek és erősített magaslati települések szolgálták bázisul a hatvani kultúra Tisza-mentén a Körös torkolatáig, illetve nyugat felé a Gödöllői-dombságig terjedő hatalmas expanziójának. Később ez a terület volt a füzesabonyi kultúra kialakulásának színtere is. A gyorsan terjeszkedő új népesség sorra foglalta el a hatvani kultúra telepeit, illetve a stratégiai szempontból jelentős helyeken új erősített településeket létesített. Vélhetően a kultúra virágkorának idején létesültek a Kelet-Cserehátban és a Galga völgyében Buják-Tarisznyapart, Héhalom-Templomdomb és Aszód-Manyik telljei. Ezek a bronzkori települések az Északi-középhegység lábánál, az Alföld határán kialakított erősített tell-hálózat részei voltak. A középső bronzkor végén, a kelet felől terjeszkedő füzesabonyi népesség kulturális hatásával, majd tényleges foglalásával is számolni kell. A gyorsan terjeszkedő új népesség sorra foglalta el a hatvani kultúra telepeit, illetve a stratégiai szempontból jelentős helyeken új erősített településeket létesített. A védendő lelőhelyek közül **Alsóvadász-Várdomb, Buják-Tarisznyapart, Edelény-Ludmilla-dűlő, Felsővadász-Várdomb és Héhalom-Templomdomb** tartoznak ebbe a korszakba, amelyek mind az adott kultúra életének, illetve a különböző kultúrák közötti kapcsolatnak jobb megismerését teszik lehetővé.

A másik csoportot a vaskori és római kori halomsíros temetők alkotják, amelyek közül kiemelendők a római kori bennszülött lakosság emlékei. Ezeknek a temetőknek a további kutatása - a régészeti jelenségek elemzése révén - lehetővé teszi egy árnyaltabb kép kialakítását ezen népcsoportok kultúrájára vonatkozóan, mivel a róluk szóló írott források száma és tartalma igen korlátozott. Ide tartozó lelőhelyek: **Kemenesszentpéter-Dombi-dűlő, Kemenesszentpéter-Pagony, Mosdós-Deák-domb, Somogyaszaló-Deseda-erdő, Somogyjád-Apánkai erdő, és Zalaszántó-Hamvas erdő és Vár-rét.**

Az előterjesztett régészeti lelőhelyek egyéni tudományos értéke és jelenlegi állapota az alábbiak szerint foglalható össze.

Kiemelten védendő régészeti lelőhelyek:

1.) **Battonya-Parázs-tanya (Békés megye):**

A lelőhely központi része a községtől északra, a Királyhegyesi Száraz-ér egyik meanderének keleti partján helyezkedik el, egy a környezetéből magasan kiemelkedő, északnyugati-délkeleti irányban nyújtott, ovális dombháton, amelyet három koncentrikus körárok és sánc övez. Az északkeleti oldalon a külső árok a Száraz-érhez csatlakozik, a lelőhelyről készült légi fotó alapján azonban megállapítható, hogy az elmúlt évezredek folyamatos mederváltásai következtében a vízfolyás elmosta a településkomplexum északkeleti részét, és ma közvetlenül a tell központi dombja mellett folyik.

A neolitikus településkomplexum méretével, szerkezetével egyike Magyarország legmonumentálisabb újkőkori lelőhelyeinek. A tell 3,5 méteres rétegsorával a Szakálhát-kultúra teljes időszakát felöleli, de a legfelső réteget a töretlenül továbbélő szakálhádi népességből kialakuló tiszai kultúra alkotja, és a teljes rétegsorban megfigyelhető volt a Vinča-típusú kerámiatöredékek jelenléte. A tell település különös jelentőségét részben az adja, hogy a Vinča és a Szakálhát kultúrák határát alkotó egykori Maros-meder (ma Száraz-ér) partján emelkedik. A két kultúra határán kialakult intenzív kapcsolatrendszer számos battonyai lelet tükrözi. Jól megfigyelhető ez a feltárás egyik legszebb leletének esetében: a

TERVEZET

A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

zárt szakálhái rétegből előkerült női idol megformázásának számos párhuzama ismert a Vinča-kultúra balkáni elterjedési területéről. Interregionális kapcsolatokra utalnak azok a Battonyán talált *spondylus* karperecek, amelyek elterjedése a Kárpát-medence területének az Égei-tenger vidékével fenntartott kapcsolatait jelzik. Az itt előkerült töredékek azért különösen jelentősek, mivel ezek a karkötők csak kis számban, illetve zömmel temetkezésekből ismertek. Az eddig csak kis felületű szondákkal kutatott lelőhelyen számos, sűrűn egymás mellé épített, többszörösen megújított ház részletei és a hozzájuk kapcsolódó tároló vermek kerültek feltárára. A neolitikus élet hiedelemvilágára utal az egyik ház sarkában talált építési áldozat, melynek közel-keleti eredete számos példával alátámasztható. A felszínen bronzkori és népvándorláskori kerámiatöredékek is gyűjthetők, az 1975-ben végzett régészeti feltárás során pedig egy XIV-XV. századi ház maradványa került elő.

A tell települést övező többszörös árokrendszer nagyban növeli a lelőhely tudományos értékét, amelyhez hasonló egyelőre csak Polgár-Csőszhalomról ismert. Úgy tűnik, a többszörös körárkok funkciója az egyes települési zónák elválasztása volt. A településkomplexum méretével, szerkezetével csak a szegvári Tüzköves, vagy a fent említett polgári Csőszhalom lelőhelyek állíthatók párhuzamba.

Lelőhely területének túlnyomó része szántó művelés alatt áll, amely folyamatos állapotromlást idéz elő a tell felső rétegsorában és az árokrendszerben. A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal egyeztetett a területet művelő Dózsa Mezőgazdasági Zrt.-vel, amely során ismertetésre került a lelőhely állapota és a megvalósítandó fenntartható használat elve. Mivel a szántó művelési ágú területek bekerültek az agrár-környezetgazdálkodási programba, a kiemelt védettség után további egyeztetés szüksége az ingatlan tulajdonosok és a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal területi szerve között, a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal előírásai és a kulturális örökségvédelmi jogszabályok összehangolása érdekében. A tell területe - mint kunhalom - ex lege természetvédelmi terület is.

2.) Budapest, I. kerület-Gellért-hegy:

A védendő régészeti lelőhely a Budai-hegységhez tartozó, 235 m magas Gellért-hegy tetején található. A lelőhely a hegy egészére, sőt a déli (Gellért-fürdő és környéke) és északi lábainál (Tabán) fekvő sík területekre is kiterjed, azzal szerves egységet alkot. Kiemelt szerepe stratégia fekvéséből adódik: a hegy északi lábánál található fontos dunai átkelőhelynél keresztezték egymást a legjelentősebb észak-déli és kelet-nyugati kereskedelmi utak. A hely stratégiai jelentőségét kihasználva tetején már a késő bronzkorban település létesült, és a hegy kiválóan védhető fennsíkját, illetve teraszos oldalait a késő bronzkorban és a késő vaskorban sáncokkal erősítették meg. A Gellért-hegyi *oppidum* kb. 30 hektáros területével a kelta eredetű *eraviscus* törzs legjelentősebb politikai, gazdasági, kereskedelmi és vallási központja volt. A régészeti kutatások során a hegy platójához közeli északi és déli lejtőn több lakóépület került elő. Az általában négyszögletes alaprajzú, földbe mélyített, egyhelyiséges gödörházak vesszőfonatos vázú, agyaggal készült falait tölgyfaoszlopok tartották. Néhány ház belsejében kézimalmokat, sütőkemencéket és agyagból tapasztott tűzhelyeket találtak. A hegy déli lejtőjén bronzöntő- és fazekasműhelyeket tártak fel tűzhelyekkel, edényégető kemencékkel, valamint a fémművességre utaló öntőmintákkal. Stratégiai elhelyezkedése elősegítette felemelkedését, de meghatározta pusztulását is. Ma még nem tudjuk milyen szerepet játszottak a dák háborúk az *oppidum* felhagyásában, de tény, hogy a római foglалás után a kelta lakosság már a hegytől északra, a mai Tabán területén, illetve a hegytől délre a Lágymányosi síkságon telepedett meg, a hegyen a római korban úgy tűnik az itt létesített szentélyt használták. A bennszülött települések Hadrianus császár uralkodása idején az akkoriban városi rangot kapó Aquincum *territoriumához* tartoztak. A hely a későbbi korok történelmének is fontos színtere volt. Az Árpád-korban a hegynek Kelen-hegy, majd Pesti-hegy (Mons Pestiensis) volt a neve. Szent Gellért legendái és a Képes Krónika szerint 1046-

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

ban, a Vata-féle pogánylázadás idején a hegy sziklás dunai oldaláról gurították a mélybe a pogány magyarok a hittérítő Gellért csanádi püspököt - bár ismereteink szerint csak a 15. században kezdték el a hegyet Szent Gellért-hegynek nevezni. A török hódoltság idején a hegytetőre egy 140 x 140 m alapterületű erődöt építettek délre nyíló kapuval, amelyet Buda visszavívását követően felhagytak.

A Gellért-hegy déli - XI. kerülethez tartozó része - 1991 óta régészeti védelem alatt áll (MKM 58065/1991. határozat). A védettséget azonban az északi lejtő azon részére is szükséges kiterjeszteni, ahol a késő bronzkori eredetű, kelta korban átépített a sánc és az északi településrészek találhatók. A hegy északi oldalának meredek lejtőjén, a most védendő ingatlan területén először 1981-82-ben, majd 1990-93-ban végzetek régészeti kutatásokat. Itt az északi lakózóna peremén az egykori sánc erősen lepusztult maradványai kerültek elő. A három-periódusú erődítést a késő bronzkorban létesítették, majd a kelta korban kétszer is megújították. A La Tène-kori erődítés vizsgálatai alapján a szerkezetéről megállapítható, hogy az első periódusban az eredetileg kőből és földből készült sánc kövel kirakott homlokzatát vízszintes gerendákkal és függőleges cölöpökkel erősítették meg. Az egykori erődítés és teraszos kialakítás nyomai ma is jól láthatók. A védelemre kijelölt ingatlan a gellérthegy-tabáni kelta *oppidum* többi területével szorosan összefügg, annak elválaszthatatlan része. Déli szomszédságában az *oppidum* központi részét 1850-54-ben a citadella építkezésekor, illetve 2002-ben egy kávézó engedély nélküli építése során elpusztították, amely során fontos információk vesztek el örökre a kutatás számára. Ezért is különösen indokolt a lelőhely északi, kisebb mértékben bolygatott részének kiemelt védelme.

A Gellért-hegy északi oldalán védetté nyilvánítandó ingatlan jelenleg művelésből kivett terület, amelyen közparkot alakítottak ki. A területen füves gyeppel, illetve ligetes erdő van, és több szilárd burkolatú gyalogösvény, lépcső szeli át. A terület tulajdonosa a Magyar Állam, kezelője a Főváros.

3.) Kemenesszentpéter-Dombi-dűlő (Veszprém megye):

A település belterületének északi szélét érintő római kori *Savariát Arrabonával* összekötő út mentén, a Rába árterétől délre található a védelemre kijelölt lelőhelykomplexum. A szántásban római kori épületek felszíni nyomai figyelhetők meg, ezektől dél-keletre helyezkednek el a halomsírok, ettől észak-nyugatra pedig egy ovális alaprajzú sáncgyűrű. A halom sírok közül kettőben folyt régészeti kutatás: a legnagyobb, I. számú halmot négyszögletes alaprajzú, árokkal határolt sírkert vette körül, bejárata a római útból kiágazó kisebb útra nyílt. A kb. 21x21 méter átmérőjű halom belsejében a téglalap alaprajzú, kőből falazott, eredetileg boltozott sírkamrát egy előfolyosón lehetett megközelíteni, bejáratának jelenleg is *in situ* látható küszöbére kétszárnyú ajtót állítottak. A sírkamrát *terrazzo* padlóval burkolták, a temetkezést pedig feltehetően a sírkamra közepén süllyesztették a földbe, amelyet később a padló elbontásakor kiraboltak. Mind a folyosó, mind a sírkamra falát növényi ábrázolásokkal díszített falfestmények díszítették. A kamrában a stukkódíszítés vörös keretezése az északkeleti sarokban egy támlás karosszék helyét rajzolta ki, és ez - a temetkező hely bútorozottságára utaló - jelenség nagyon ritka Pannonia területén. Az előfolyosóban másodlagos tüzelések nyomai észlelhetők, a halom körül pedig 11 késő római, illetve kora középkori másodlagos csontvázas temetkezés került elő. A II. számú feltárt halomsír kívülről hasonló szerkezetű volt az I-höz, belsejében azonban nem volt épített folyosó vagy kamra. Sírgödört ennek is kirabolták. Az előkerült nem túl számos leletanyag és az analógiák alapján a halmokat a Kr.u. 2. század folyamán építették. A két feltárt halomsírtól délre található 7 további, kisebb méretű halom, amelyek felszíni kutatásokból ismertek a szakirodalomban, a terület folyamatos mezőgazdasági művelése miatt azonban a felszínen ma már nem láthatók. Mivel ezeknek mind keletkezése, mind a római kori jelenségekhez való viszonya bizonytalan, a kiemelt védelemre javasolt ingatlanok területe nem mindegyiket érinti.

TERVEZET

A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

A halomsírokhoz tartozó római kori villagazdaság felszíni kutatások alapján ismert, helyét nagy mennyiségű *tegula* és *imbrex* töredék jelöli. Az előzetes felmérések alapján három köépületet lehet feltételezni a helyszínen. A halmoktól északra található ovális alaprajzú földgyűrű a korábbi feltételezésekkel ellentétben valószínűleg nem egy bronzkori vagy római kori erődítés, hanem a halomsírok építése céljából kialakított anyagkitermelőhely, amely jelenlegi ismereteink szerint az ilyen jellegű római kori létesítmények ritka példája Magyarországon. A római kori villagazdaság a Kemenesszentpéter zónájából ismert telepnymok sűrűsége alapján kis- vagy középbirtok lehetett, amelynek feltételezhetően bennszülött kelta származású, tehető tulajdonosa alakította ki temetkezőhelyül a *villa* főépülettömbjétől nem messze a halomsírokat. A *Noricumban* és *Pannoniában* nagy számban ismert *dromoszós* sírkamrákkal ellentétben a dombi-dűlői sírkamra az egyetlen bizonyíthatóan előfolyosós sír építmény Pannoniában, ez a körülmény a sír építményt a nemzetközi kutatásban jól ismert és számon tartott értékévé teszi.

Az I. számú halom sírkamrájának és előfolyosójának kőből készült fala csaknem két méter magasságig megmaradtak – noha egyelőre nincs konzerválva – műemléki védelemben van. Az ügyben érintett ingatlan-tulajdonosok magánszemélyek, akikről a védési eljárás megindítása után észrevétel nem érkezett.

4.) Zirc (Veszprém megye):

A védendő középkori ciszterci rendű kolostor maradványai az Északi-Bakony közepét elfoglaló Zirci-medencében, a Cuha-patak völgyének nyugati oldalán, lankásan emelkedő területen található, Zirc város központjában. Az apátságot III. Béla alapította 1182-ben, anyakolostora a burgundiai Clairvaux apátsága volt. A háromhajós építmény a legnagyobb ciszter templomépület volt a középkori Magyarországon, amelyet mint minden ciszterci templomot, Szűz Mária tiszteletére szenteltek. A kiemelkedő jelentőségű középkori kolostor élete 1527-ben szakadt meg a török előrenyomulásával. A 16. században az apátság kegyúri jogait a Szapolyaiak szereztek meg, majd 1538-ban a Podmaniczky-családé lett. 1549-ben már csak az általuk elpusztított apátságról esik szó. A jelenlegi topográfiai ismeretek szerint a templom északi mellékhajója a Köztársaság út burkolata alatt található, az út szélén ma is áll a középhajó egyik *in situ* megmaradt 12. századi pillérkötege amelyre a 18. század közepén Szt. Imre herceg szobrát helyezték el. Ismert a középkori kolostornégyszög keleti szárnyának több részlete is, ahol a káptalanterem és a refektórium helyezkedett el. Az egykori templom szentélyének támpillérei az arborétum területére nyúlnak át, ahol további gazdasági rendeltetésű építmények és tájelemek is feltételezhetők. A régészeti feltárások a ma is használt kút körül a középkori kútház maradványait is azonosították. A térképi ábrázolások alapján, a kolostornégyszögtől északra helyezkedett el a középkori eredetű barokk majorsági épület, amelyet az idők során lebontottak. A kolostor templomtól észak-keletre, a Cuha-patak partján, a legutóbbi időkben egy középkori eredetű, de a barokk korban átépített malomépület maradványai kerültek elő, amelynek falából másodlagos helyzetben a középkori apátság számos értékes kőfaragványát bontották ki. Az előkerült kőfaragványok alapján megkezdődött a templom számos részletének a rekonstruálása. A ma Zirc központjában látható templom és kolostor a 18. században épült a középkori apátság közvetlen közelében, annak köveiből.

A kolostor a Bakony kiemelkedő középkori régészeti emléke, építészetileg egyenértékű a többi nagyobb ciszterci apátsággal, mint amilyen a bátaszéki, pilisi, pásztói, vagy szentgotthárdi. Különlegessége a magyarországi ciszterci kolostorok között, hogy viszonylag sok információ áll rendelkezésre a gazdasági célokat szolgáló melléképületekről, illetve lehetőség van a kolostor tágabb környezetének tájtörténeti-topográfiai vizsgálatára is, belterületi elhelyezkedése ellenére.

TERVEZET

A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

A védeésre javasolt ingatlanok közül az arborétum területe természetvédelmi oltalom alatt áll. Az egyik érintett ingatlan-tulajdonos a TESCO-GLOBAL Rt., amely a már felépült áruház mellé benzinkút építését tervezte. A területen folytatott régészeti kutatás azonban lehetőséget adott a lelőhely lehatárolására, így a beruházás az örökségvédelmi hatóság területi szervezetével történt egyeztetett módon, a régészeti jelenségek megbolygatása nélkül fog megvalósulni.

Fokozottan védendő régészeti lelőhelyek:

5.) Alsóvadász-Várdomb (Borsod-Abaúj-Zemplén megye):

A védendő bronzkori lelőhely a település belterületének nyugati határában, a temető felett emelkedő Várdombon található. Keletről a Vadász-patak észak-déli irányú széles völgye, délről a patak nyugati oldalága, a Völgy-árok határolja. A lelőhely egyike Észak-Magyarország legjelentősebb bronzkori tell településeinek: Az eddig ismert adatok alapján a halom területét a többi hasonló településsel ellentétben kizárólag a középső bronzkor folyamán lakták. Az itt megtelepedő hatvani és füzesabonyi kultúrák népessége legalább öt településszintből álló tellt épített. A lelőhely kutatása eddig csupán kis felületre korlátozódott. A feltárások során megfigyelt régészeti jelenségek közül külön említést érdemel egy olyan többször megújított padlójú ház melynek egyik szintjén vesszőfonat lenyomatát sikerült megfigyelni. A tell dombját mély, szinte szabályos kör alakú árok veszi körbe, az árok túlsó oldalán – már a védendő területen kívül - egy mostanáig nem kutatott nagy kiterjedésű horizontális település található. Az előkerült leletek közül kiemelendő egy bronzkori kocsi-modell, amely a maga korszakában egyedülálló emlék. A védendő lelőhely tudományos jelentőségét emeli, hogy az előkerült leletanyag alapján további kutatása lehetőséget nyújt a hatvani kultúra életének és a füzesabonyi kultúrával való kapcsolatának jobb megismeréséhez.

A védendő ingatlan természetvédelmi terület, kezelője az Aggteleki Nemzeti Park, amely a fokozott védelem megindításával kapcsolatban észrevételt nem tett.

6.) Babarc-Szabad-földek (Baranya megye):

A lelőhely Babarc belterületétől délnyugatra található, a falut átszelő Borza-patak nyugati partján. A régészeti kutatások során itt egy őskori település felszíni telepnyomai mellett egy római kori villagazdaság épületeit találták meg. A területen geofizikai kutatásokkal egybekötött tervásatások folytak, ennek eredményeként az alábbi kép rajzolódott ki: Központi lakrésze egy kelet-északkelet irányba tájolt, 45 m hosszú, 15-20 m széles kőépület, volt. A feltárások alapján arra lehet következtetni, hogy a *peristylumos* típusú villaépületek csoportjába tartozik, déli bejárattal. A néhol 50-60 cm magas terméskő-falak lakóhelyiségeket határoltak, melyeket részben *hypocaustummal* láttak el. A főépülettől délre egyéb épületnyomok rajzolódnak ki, e terület nyugati részén egy több nagy helyiségre osztott szárnyépület található. A térség déli oldalán pedig egy egyszerűbb, kelet felé nyitott épület maradványai kerültek elő. A főépülettől keletre egy észak-déli tájolású, több helyiségre osztott épület helyezkedik el, mely feltehetően fürdőként szolgált; északról félköríves apszissal záródik. Egy másik épület a főépülettől északkeletre rajzolódik ki, a többszortatú objektum feltehetően gazdasági épület volt. Ezekon kívül számos egyéb kőépület részlegesen látható falai figyelhetők meg, melyek a villagazdaság istállóí, raktárai, műhelyei lehettek. A geofizikai mérések eredményeit tartalmazó térképen jól látható a főépületet körülvevő kerítésfal nyomvonala is, amely a felmért területen egy kb. 130-140 m széles területet fog körbe.

Az eddigi kutatások eredményeként megismert épületek nagysága és minősége alapján feltételezhető, hogy a lelőhely egy átlagos méretű villagazdaság - valószínűleg középbirtok - volt a limes közvetlen közelében. A villagazdaság területe a római uralom teljes ideje alatt használatban volt. Mivel beépítetlen területen helyezkedik el, komplex kutatása a térség római

TERVEZET

A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

kori gazdasági, társadalmi és politikai életének megismerését újabb adatokkal bővíti. Mivel Magyarországon a római villagazdaságok nagyon kis hányadánál történt meg a régészeti jelenségekkel érintett terület teljes kutatása, a babarci lelőhely egyike lehet a mintát adó példának. A lelőhely topográfiai kutatása fontos a *pannoniai* római kori villák általános megismeréséhez is, a régészeti jelenségek összességének értékelése pedig lehetőséget nyújthat a teljes római koron átívelő élet nyomon követésére, valamint a villagazdaságok késő római kori fejlődésének és a római közigazgatás megszűnése utáni esetleges továbbélésének vizsgálatára.

Az érintett ingatlanok tulajdonosai magánszemélyek, akik a szántó művelési águ területet jelenleg nem művelik. A lelőhely fokozott védettségének megindítása után az ügyvel kapcsolatban észrevételt nem tettek. Mivel a lelőhely teljes területének további kutatása csak hosszú távon valósítható meg, ezért a védettség létrejötte után elsődleges cél a lelőhely bolygatatlan állapotban való megőrzése, amit nagyban segítene az érintett ingatlanok gyep művelési ágba történő átsorolása.

7.) Báta-Klastromhegy (Tolna megye):

A védelemre kijelölt terület a község feletti Klastromhegyen található, egy meredeken leszakadó löszterazon. A középkorban a hagyomány szerint Szent László király alapított itt bencés apátságot. Alapító oklevele nem maradt fenn amely ezt alátámasztaná, de ismert egy 1093-ból származó Szent László király által kiadott kiváltságlevele, valamint XII. Benedek pápa egy 1337-es bullája, amely a bátai apátságra úgy hivatkozik, mint amelyet a szent király alapított és számtalan faluval, várral és birtokkal gazdagított. A zarándokokat a kegyhely Vérző Ostyája vonzotta ide. IV. Eugén pápának 1434. január 21-én kelt, búcsút engedélyező levele "Krisztus Urunknak az Oltáriszentségből kiömlő csodálatos vérért" említi Báta rendkívüli értékeként. A pápa Zsigmond király kérésére adta meg a búcsú kiváltságokat. Petrus Ransanus - 1475 és 1478 között a nápolyi király követe Mátyás király udvarában - Magyarország nevezetességeiről írt művében Bátát is megemlíti: "Báta kicsiny falu ugyan, de mégis előkelő helyet foglal el bencés monostora miatt, amely messze földön híres ama feltűnő csoda révén, hogy a szentostyában Krisztus vére testének kis részecskéjével együtt látható, amint azt sok szemtanú állítja."

Az eddigi adatok alapján, a kolostorhoz tartozó épületegyüttes nem egy tipikus bencés kolostor alaprajzát mutatja. Az épület egyhajós, poligonális szentélyű, nagyon hosszú teremtemplom volt. A szentély és a templom hajója azonos szélességű. A pillérek azonos távolságban helyezkedtek el, s ez arra utal, hogy legutoljára késő gótikus hálóboltozata lehetett. A templom nem volt a kolostorral összeépítve, északi és déli oldala is szabadon állott. A kolostor kerengőfolyosójáról lehetett megközelíteni a templom nyugati főkapuját. Minden bizonnyal az északkeleti oldalán állhatott a torony, s ezen a ponton is összeköttetésben volt a kolostorral. A templom így a nyugati oldalon teljesen körbejárható volt, északi és déli oldalán is temetőt létesítettek. A terepviszonyok miatt a kolostorépület is rendhagyó elrendezésű: a plató peremén állott a kolostor északi szárnya, hozzá kapcsolódott L alakban a nyugati szárny, ahol a főbejárata volt. Az alaprajzból megállapítható, hogy az egész épület egy hosszú folyosórendszerre épült rá, s két belső udvart zárta közre a templom és a kolostor közti teret valamint a kisméretű kerengőudvart. Mindkét belső udvart temető céljaira is használták. Az épületek elrendezése a magyar koldulórendi építészettel mutat hasonlóságot. A kolostort a 16. század közepén a törökök lerombolták, köveit a falu több közfunkciót szolgáló épületébe is beépítették a 18-19. században.

A lelőhely területén található a település 18. században épület plébániatemploma, és mellette a középkori épületmaradványok egy része, a meredek partfal közvetlen közelében. A partfal leszakadásának megakadályozása érdekében az önkormányzat partfal-stabilizációs

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

tervet készítettett, amellyel megfelelő forrásért pályáznak. A védelemre kijelölt ingatlan egyházi tulajdonban van, amely a védetség megindításával kapcsolatban nem tett észrevételt.

8.) Buják-Tarisznyapart (Nógrád megye):

A védendő bronzkori település a Bujákat Ecseggel összekötő földúttól délre, a Bujáki patakot észak-déli irányban kísérő dombhát északi végében található, egy természetes kiemelkedésen. A jól védhető helyről kitűnő rálátással lehetett ellenőrizni a patak völgyet. A domb teteje erősen lepusztult az idők folyamán, ezért lelőhelynek csak egy részét érintő régészeti kutatás során a település jelenségei közül főként a méhkas alakú gödröket lehetett tisztán dokumentálni. Az egykori házak jelenlétére utal azonban a gödrök betöltésében talált nagy mennyiségű égett tapasztás-töredék. Az előkerült leletanyag igen gazdag és sokrétű: Jelentős a kerámialeletek száma és minősége, és kiemelendő a sok csonteszköz. Az anyag túlnyomó többsége a hatvani kultúrába sorolható, de idegen hatások is kimutathatók, és a település a koszideri időszakot is megélte. A bujáki lelőhely egyedülálló lehetőséget nyújt a hatvani kultúra életének és a füzesabonyi kultúrával való kapcsolatának jobb megismeréséhez, illetve a koszideri időszakra jellemző változások körülményeinek tisztázásához. Különösen érdekes ez azért, mivel a lelőhelyen a hatvani kultúra formakincsét képviselő edénytípusok egészen a koszideri időszakig továbbéltek.

A lelőhely területe nem áll intenzív mezőgazdasági művelés alatt, állapotát elsősorban a talajerózió veszélyezteti. Az érintett ingatlan-tulajdonosok a védési eljárás megindításával kapcsolatban észrevételt nem tettek.

9.) Edelény-Ludmilla-dűlő (Borsod-Abaúj-Zemplén megye):

A védendő bronzkori tell település a település belterületétől 3 km-re keletre, lévő szőlőhegyen található. Az északkelet-délnyugat irányú dombhát délnyugati végén van a sánccal és árokkal megerősített település. Az előzetes régészeti kutatások eredménye szerint a lelőhely területén a füzesabonyi kultúra egy igen jelentős és hosszú ideig fennálló települése található. Az eddig ismert adatok alapján a települést kizárólag a középső bronzkor második felében lakták. A feltárások szerint a többrétegű lelőhely jellege és felszíni terepformái alapján a tell-képződés sem zárható ki a még kutatlan területeken.

A középső bronzkor elején a Tisza felső és középső folyásvidékén, a Bodrog és a Hernád völgyében jelent meg a Füzesabonyi kultúra. Ez a gyorsan terjeszkedő új népesség erről a területről kiindulva, sorra foglalta el a hatvani kultúra telepeit, vagy a stratégiai szempontból jelentős helyeken új falvakat emelt. Ilyen hatvani előzmény nélküli település volt a kultúra névadó lelőhelye, a füzesabonyi Öregdombon feltárt tell, illetve a védendő magaslati település is. Ezek a lelőhelyek a bronzkori falu felmenő falú, tűzhelyes épületeinek maradványait rejtik, omladékuk alól gazdag kerámiaanyag, a fémművesség emlékei és a hiedelemvilágra utaló tárgyak előkerülése várható. Az edelényi lelőhely területén komplex, tervszerű kutatás még nem volt, az eddig ismert adatok alapján azonban egyedülálló lehetőséget nyújthat a füzesabonyi kultúra életének, illetve a többi bronzkori kultúrával való kapcsolatának jobb megismeréséhez.

A többségében szőlő és gyümölcsös művelési ág alatt lévő ingatlanok területén az intenzív mezőgazdasági munka a fokozott védelemre javasolt régészeti lelőhely folyamatos állapotromlását okozza, így kívánatos lenne a fenntartható használat érdekében művelési ág váltás. A védési eljárás megindítása után az ingatlan-tulajdonosoktól észrevétel nem érkezett.

10.) Felsővadász-Várdomb (Borsod-Abaúj-Zemplén megye):

A lelőhely a településtől délre eső dombon található. A Várdomb területe az ismert adatok alapján már az újkőkorból is lakott volt, a bronzkori tell rétegeiben pedig a füzesabonyi kultúra településének nyomait sikerült megfigyelni. Egy tűzhely és egy agyagpadló

TERVEZET

A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

maradványai kerültek feltárássra a kultúra jellegzetes kerámiatöredékeivel. A középső bronzkori leletanyagban nagy számban fordultak elő a hatvani és füzesabonyi kultúrák jellegzetes edénytöredékei. Külön kiemelendők az agyag kocsikerek, nehezekek, miniatűr edények, állatfigurák, kő- és csonteszközök. A középső bronzkori réteg alatt a bükki kultúra klasszikus és kései emlékéanyagával teli gödrök, illetve egy kettős temetkezés került napvilágra, néhány jellegzetes cserép pedig a rézkori megtelepedésre utal. A nagy számban előkerült klasszikus és kései bükki edénytöredékek között némelyik vörös, sárga és fehér inkrusztációval volt díszítve. Ehhez az időszakhoz sorolható egy feltárt kettős zsugorított temetkezés is. A lelőhelyen néhány jellegzetes cserép a Hunyadihalmi csoport leletanyagának előfordulására utal. A rézkori emlékéanyagból külön említést érdemel egy badeni osztott tál töredéke. Az ásatás szelvényeiből összesen hat, a mélyszántás által többnyire bolygatott rézkori és bronzkori sír került napvilágra. A lelőhely tudományos jelentőségét emeli, hogy egyedülálló lehetőséget nyújt Észak-Magyarország egymást követő őskori kultúráinak egy lelőhelyen való tanulmányozásához. A Várdomb kulcsfontosságú lelőhely lehet a hatvani kultúra életének és a füzesabonyi kultúrával való kapcsolatának jobb megismerésében.

A lelőhely, mint földvár, *ex lege* természetileg is védett. A részben természetvédelmi oltalom alatt álló terület tulajdonosai magánszemélyek, akik a területet jelenleg nem művelik, észrevételt a védettség megindításával kapcsolatban nem tettek. A szántó művelési ág alatt álló ingatlanok területét ugyan jelenleg nem művelik, a korábbi munkálatok azonban súlyosan károsították a lelőhelyet: délnyugati felét jelentős részen elbányászták és a földvár sáncát lepusztította, árkat betöltötte a mezőgazdasági művelés, kontúrja légifotón látszik legkivehetőbben. A lelőhely hosszú távú megőrzése érdekében ezért szükséges lenne a szántó művelési ágú ingatlanok gyep művelési ágba történő átsorolása.

11.) Héhalom-Templomdomb (Nógrád megye):

A védendő bronzkori tell a település délkeleti szélén, a Bér- és a Bujáki-patak találkozásánál emelkedő magas parton található. Nyugatról és északról a meredeken leszakadó part, dél és kelet felől a sík platón enyhe mélyedések formájában jelentkező kettős árok határolja. Az eddigi ismertek alapján a halom területén az emberi megtelepedés legkorábbi nyoma a rézkori badeni kultúrához köthető. A bronzkori tellt és a hozzá kapcsolódó horizontális települést azonban a hatvani kultúra létesítette, és a többi hasonló településsel ellentétben kizárólag a középső bronzkor folyamán lakták. Az eddigi régészeti feltárások a lelőhely legmagasabb pontján található 12. század végén, vagy a 13. század elején épült templomot és a környező középkori temetőt vizsgálták - amely az egykori Héhalom falu plébániatemploma volt - a bronzkori rétegeket már nem érintették. A román kori templomnak az eddigi kutatások három periódusát különítették el. A domb területén non destruktív módszerekkel folytatott kutatás azonban számos új adattal szolgált a középső bronzkori településről is. A tell külső és belső árka közötti mintegy 5-6 hektáros sávban koncentrált a településen lakók élete. A tell magja és a gyűrű alakú árok közötti sáv feltételezhetően az állatállomány elhelyezésére szolgált. A település belső centrumát csak időszakosan lakhatták, feltételezés szerint csak kisebb számú emberi közösség - a vezetőréteg, a katonai vagy vallási arisztokrácia - élhetett itt. A belső gyűrű alakú árok mellett a külső teleprészt határoló, helyenként 4 méteres aszó völgyekből kialakított sarlóalakú árok funkciója egyértelműen védelmi jellegű volt. A pollenanalitikai vizsgálatok kimutatták, hogy a bronzkori település környezetében jelentős legelőterületek, taposott földek és szántók voltak. Ugyanakkor a patakvölgyekben valószínűleg kemény- és puhafás ligeterdők fennmaradásával lehet számolni. Ezek alapján kijelenthető, hogy a település közvetlen környezete a bronzkorban antropogén hatásokkal terhelt volt és az őshonos vegetáció már teljesen visszaszorult. A település helyét az északi hegyvidéket és az Alföldet

TERVEZET

A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

összekötő kereskedelmi utak ellenőrzésének lehetősége miatt választották, amelynek a középső bronzkorban kiemelt jelentősége lehetett.

A lelőhely tudományos jelentőségét emeli, hogy Észak-Magyarország területéről csak néhány olyan tell ismert, amelyek kutatása lehetőséget nyújthat a hatvani kultúra életének és a környező kultúrával való kapcsolatának jobb megismeréséhez.

Az érintett ingatlantulajdonosok magánszemélyek. Egyikük személyesen kívánt egyeztetni a Kulturális Örökségvédelmi Hivatallal, amelynek során tisztázásra kerültek a további művelés feltételei, és a tulajdonos tudomásul vette a régészeti lelőhely fokozottan védetté nyilvánítására irányuló kezdeményezést.

12.) Hosszúhetény–Pécsvárad-Zengővár (Baranya megye):

A középkori Zengővár, a Hosszúhetény és Pécsvárad települések határán található hegycsúcs ovális platóját foglalja el. A platótól lejjebb húzódik a várat erősítő sánc és árok. A sánccal körülvett terület északi sarkában található az alapjaiban megmaradt, kör alakú kő lakótorony. A feltehetően eredetileg több szintesre tervezett torony - az ásatási megfigyelések szerint - vagy nem készült el teljesen, vagy csak rövid ideig használták. Építése az előkerült kerámiatöredékek alapján a 13. század második felében történt. A Zengő neve a középkorban *Mons Ferreus* (Vashegy) volt, és feltehetően a Szt. István által alapított pécsvárad apátság birtokához tartozott. A várat is minden bizonnyal az apátság építtette mentsvárként a tatárjárás utáni időszakban vagy a 13. század végén, amikor a királyi hatalom meggyengülése és a nagybirtokosok hatalmának megnövekedése zűrzavaros helyzetet teremtett a térségben.

A Zengővár a 13. századi, településektől, utaktól távoli magánvárok közé sorolható. A többi hasonló szerkezetű várral összehasonlítva területe és a lakótorony mérete kiemelkedően nagy, az egész komplexum a maga nemében különleges a hazai várépítészetben. Éppen ezért megőrzése a jövőbeni kutatások számára különösen fontos, hiszen az okleveles adatok szórványosságai miatt Magyarország 13. századi várainak történetét, és ezzel együtt a korszak gazdasági és társadalmi életét csak régészeti források alapján lehet megrajzolni.

A magán ingatlan-tulajdonosokkal valamint a Hosszúhetény 0190/1 és 0190/4 helyrajzi számú, állami tulajdonban lévő ingatlanokat kezelő Honvédelmi Minisztériummal 2004-ben egyeztetés történt. Mivel a tervezett NATO-lokátor nem ezen a helyszínen épül meg, ezért a Honvédelmi Minisztérium érdekeltsége itt megszűnt, a kezelésében lévő ingatlanok a továbbiakban a Duna-Dráva Nemzeti Park fennhatósága alá fognak tartozni.

13.) Kemenesszentpéter-Pagony (Veszprém megye):

A védetté nyilvánítandó lelőhelykomplexum a település belterületétől északnyugatra, a Rába árterétől délre elhelyezkedő erdőben található, a Dombi-dűlőben található római kori lelőhelytől keletre. Az erdő északi szélén vezető földút részben az egykori római út nyomvonalát követi, amely *Savariát* kötötte össze *Arrabonával*. Az erdő területén helyezkedik el egy magányos halomsír, amelyet 1969-ben tártak fel. A halomból egy máglyán elégetett, bronzedényekkel és fegyverekkel gazdagon felszerelt előkelő személy sírja került elő, amelyet a kutatás ma a Kr. u. 2. század első felére keltezhető ú.n. kálozi horizonthoz kapcsol. Az itt eltemetett, a csoport többi fegyveres sírjához hasonlóan, kelta származású, *auxiliaris* lovaskatonaként szolgáló bennszülött arisztokrata lehetett. A feltárt halomtól keletre kb. 200 m-re, további, kisebb méretű halomsírok találhatóak (egyelőre 12 került azonosításra), közöttük pedig egy római kori bennszülött kelta település. Itt helyezkednek el a Kemenesszentpéter-Dombi-dűlőben lévő római kori villagazdaság épületei is, amelyek kiemelt védelemre kerülnek felterjesztésre. A kisebb méretű halomsírokból álló temető egyelőre csak felszíni kutatásokból ismert, topográfiai elhelyezkedése alapján azonban feltételezhetően a római korhoz kapcsolható. A halomsíros temető csekély kutatottsága ellenére viszonylagos bolygatatlansága miatt különleges szerepet játszik a Dunántúl többi

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

római kori halomsíros temetője között, a római kori kelta bennszülött lakosság, az írásos forrásokból kevésbé ismert *boius* népcsoport életmódjának, társadalmának különlegesen fontos emlékművét rejti magában. A temető viszonylagos épsége miatt alkalmas lehet későbbi ásatások után árnyaltabb társadalomtörténeti és településszerkezeti következtetésekre is, összekapcsolva a lelőhelykomplexum - és a vele azonos időhorizonton elhelyezkedő dombi-dűlői régészeti jelenségek - további topográfiai vizsgálatával.

Az érintett ingatlan tulajdonosai magánszemélyek, akiktől a védési eljárás megindítását követően észrevétel nem érkezett.

14.) Klárafalva-Hajdova (Csongrád megye):

A védendő bronzkori tell település a Maros bal partján, a folyó töltéséhez közel, egy alacsony dombon helyezkedik el. Az eddig ismert adatok alapján a halom területét a középső bronzkor folyamán lakták. Az itt megtelepedő Perjámos-kultúra népessége összesen 3,5 méter magas, 9 települési szintből álló tellt létesített. A feltárások során megfigyelt régészeti jelenségek közül külön említést érdemelnek a gerendaalapba ácsolt paticsfalú és hagyományos boronafalú épületek. A házak padlóit többszörösen lesározták. Négy szinten ugyanott újjították meg az épületet, ami a folyamatos megtelepedést bizonyítja. Egy esetben többosztatú házat is sikerült megfigyelni. A domb keleti, kevésbé bolygatott oldalán feltehetően a tell központi zónáját övező árok egy szakasza ma is látható, amely eredetileg az egész halmot körbevehetette. A felszíni kutatások alapján az árkon kívül horizontális település is valószínűsíthető. Az előkerült leletek közül külön említést érdemelnek a gazdagon díszített edények, orsógombok, csonttárgyak és kőeszközök. A lelőhely tudományos jelentőségét növeli, hogy a klárafalvai tell település a Perjámosi kultúra késői időszakában létezett a korszak korábban kutatott többi lelőhelyével szemben.

A tell dombját, mint természetes kiemelkedést a 19. és 20. századi folyamszabályozási munkák során földkitermelő helyként használták, ami a lelőhelynek és közvetlen környezetének részleges pusztulását okozta. Így a lelőhely jelentős része a korábbi gátépítések során elpusztult.

Az érintett ingatlan egyik tulajdonosa jelezte, hogy erdő művelési ág alatt álló ingatlanrészén szeretne fakitermelést folytatni, ez a lelőhely kis részét érintő, engedélyhez kötött munkálat a régészeti jelenségek megóvása érdekében régész szakember felügyelete mellett lesz a jövőben kivitelezhető.

15.) Mosdós-Deák-domb (Somogy megye):

A település külterületének keleti szélén, a Tüskés-patak nyugati oldalán húzódó domboldalon található a védendő terület. A legutóbbi idők régészeti kutatásai szerint, az itt található halomsíros temető, a nagyberki-szalacscai vaskori erődített településhez tartozó nagy kiterjedésű halomsíros temetőkomplexum egyik sírcsoportja, amelyet a Tüskés-patak választ el a temető többi részétől. Kiemelkedő tudományos jelentősége miatt a temetőkomplexum nagyobb része 1951-ben régészeti védelem alá került, és a lelőhely egységes jogi helyzetének - ezen keresztül pedig hosszú távú megőrzésének érdekében - a mosdósi sírcsoportot is indokolt a védett területhez kapcsolni. A sírcsoport tizenkét ismert halomból áll, amelyek egy része nagyobb méretű, mint a nagyberki területén található. A Hallstatt-kori halomsíros temetőkben gyakori jelenség, hogy a nagyobb, sok esetben kiemelkedő méretű halmok a temető, vagy sírcsoport szélén (vagy szélein) helyezkednek el. A temető kora vaskori keltezése mellett szólhat az a körülmény is, hogy a Nagyberki területén található erődített település fennsíkjáról éppen erre a halomsírcsoportra, különösen a nagy halmokra nyílik a legjobb rálátás. Lehetséges, hogy az impozáns méretű nagy halmok a kora vaskori lakosság vezetőinek sírjait rejtik, a viszonylag bolygatatlan halmok belsejében az ismert analógiák alapján kőből falazott sírkamra is feltételezhető.

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

Az érintett ingatlan-tulajdonosok magánszemélyek, akik a védési eljárás megindítása után észrevételt nem tettek.

16.) Nagyatád-Bodvica (Somogy megye):

A védendő lelőhely Nagyatád Bodvica nevű településrészén helyezkedik el, az itt található temetőben és a temető felé haladó út keleti oldalán, a Rinya-patak partjáig húzódó területen. A középkori falu első írásos említése - mint *villa Boda* - az Árpád-korból származik. Az eddigi régészeti kutatások elsősorban a templom vizsgálatára terjedtek ki, melynek eredményeként ismertté vált alaprajza és sikerült adatokat gyűjteni építési periodizációjára vonatkozóan. A kelet felé tájolt kisméretű építmény két körívből áll, a szentély külső fala enyhén sokszög alakú, amelyhez két támpillér csatlakozik. A teljesen kör alakú hajóhoz a nyugati oldalon szintén két támpillért építettek (valószínűleg itt helyezkedett el a templom bejárata). A templom járószintje sehol sem került elő, csak az alapozás utolsó 2-3 téglasora maradt meg. Az épület belsejében és a közelében nyitott kutatászelvényben összesen 27 sír került feltárássra. Ezek többségét a templom pusztulása utáni törmelékes földbe ásták, és a legtöbben 17-19. századi anyagot találtak. A templom belsejében található sírokban azonban nem volt leletanyag, egyetlen többszörösen bolygatott temetkezésből került elő egy 1514-es II. Ulászló érem. A templomtól nyugatra egy téглаégető kemencét is feltártak, amelyben feltehetően a templom építéséhez használt téglákat készítették.

Noha a kutatási eredmények viszonylag szűk körűek, annyi leszűrhető belőlük, hogy noha az 1333-as pápai tizedjegyzék a *Boda* településhez tartozó egyházi építményt, mint *rotunda ecclesiá*-t jegyzi fel, a jelenleg ismert templom épületnek nincsenek Árpád-kori előzményei. Építési korát a párhuzamok alapján a 14. század első fele és a 15. század vége közé lehet helyezni. A templom alakja jelen pillanatban analógia nélkül áll, mert a magyar művészettörténeti kutatás a gótika korából már nem ismer körtemplomot. A feltárást végző régész szerint elképzelhető az is, hogy egy Árpád-kori rotunda állhatott Boda faluban, mely később elpusztult, és a késő középkorban betelepülő lakosság újra rotundát épített, emlékezve régi templomára. Ha valóban volt egy korábbi körtemplom is, akkor az viszont nem a jelenleg ismert rotunda helyén állhatott, hanem egyelőre ismeretlen helyen. A bodvicai rotunda formája - a támpillérekkel egyidőben megépített körtemplom, melyre a 14-15. századból egyelőre máshonnan nincs példa - különleges. Magyarországon leggyakrabban a falusi plébániatemplomok sorából ismerünk kerek templomokat, amelyek általában a tatárjárás előtt épültek, de a Délnyugat-Dunántúlon, ahol a pusztulás és az ezt követő újjáépítés is kevésbé volt szembetűnő, a 13. század második felében is alkalmazták ezt a formát (ismert lelőhelyek: Kallósd, Nagytótlak, Vitenyéd-szentpál). Ezen kései templomok mindegyike téglából épült, patkóíves szentéllyel és nyugati bejárattal rendelkezett. Külső oldalukat féloszlopok, vagy félpillérek díszítették, belsejüket fülkék tagolták. Talán ennek a típusnak kései visszhangjaként jelent meg a bodvicai templom, mely méreteiben is igazodni látszik elődeihez.

A középkori falvakban általában a templom az egyetlen kő, - ill. téглаépület, a települések mindennapi életének alapos vizsgálata szempontjából különösen értékesek azok a lelőhelyek, ahol a templom, a templom körüli temető és a település maradványai egyaránt megőrizhetők és kutathatók. Jelen lelőhely esetében is ezért kerül sor a templomon kívül a középkori település területének fokozott védelemre való felterjesztésére is.

Az érintett ingatlanok tulajdonosainak többsége magánszemély, akik a védési eljárás megindítása után nem tettek észrevételt. A templomépület pedig a temető ingatlanán helyezkedik el, amely a védetté nyilvánítást támogató önkormányzat tulajdonában van.

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

17.) Sátoraljaújhely-Várhegy (Borsod-Abaúj-Zemplén megye):

Sátoraljaújhely városától nyugatra kb. 1 km-re, az ún. Sátor-hegyek hegyláncának egyik tagjaként emelkedik a Várhegy, amelynek tetején a védendő lelőhely található. Az itt elhelyezkedő középkori vár IV. Béla idején épült - mint Újhely kővára. A sátorelői vallon hospesek faluját és a falun keresztül Oroszországba vezető utat vigyázó meredek hegyormon épült vár első okleveles említése 1261-ből származik. Kedvelt tartózkodási helye volt V. István királynak is, aki 1264-ben egy befejezetlen tornyot adományozott el a várban. A 14. század elején a Baksa-nemzetségbeliek birtokában volt, majd 1316 után hosszabb időre királyi vár lett, írásos forrásokból számos várnagyát ismerjük. 1390-ben Zsigmond király a Perényieknek adományozta. A Patakinak nevezett Perényi Miklós halálával 1429-ben a Pálócziak kapták meg, tőlük szerezte vissza 1526 után Perényi Péter, illetve Szapolyai János király. A vár lakottságára és erősítéseire vonatkozó utolsó említés 1536-ból származik, 1538-ban már rom volt. A korai oklevelekben Patak várára vonatkozó adatok is a sátoraljaújhelyi várra vonatkoznak, és a forrásokban először csak 1482-ben jelenik meg *Castrum Sarospathak*, amely már biztosan nem azonos az újhelyi várral.

A vár területén egyelőre csak csekély régészeti kutatás volt: az erősítés külső sánca került felmérésre. A lelőhely hosszú távú megőrzése azonban hozzájárulhat a magyarországi középkori várak történetének jobb megismeréséhez, és ezzel együtt a korszak gazdasági és társadalmi életének árnyaltabb megrajzolásához.

A középkori vár nagyrészt még föld alatt lévő maradványainak régészeti védeltségére Sátoraljaújhely város önkormányzata tett javaslatot. Az érintett ingatlan tulajdonosa a Magyar Állam, kezelője a Borsodi Erdő és Fafeldolgozó Gazdaság, amely a telket megosztatta és hozzájárult a védetté nyilvánításhoz.

18.) Somogyaszaló-Deseda-erdő (Somogy megye):

A védendő vaskori halomsíros temető a településhez tartozó erdőben található. Az összesen 68 halomból álló temető északi részén egy kettős halom helyezkedik el, a többi halom szabálytalan - kelet-nyugat irányú - sorokba rendeződik. Jól dokumentált módon két temetkezés került eddig feltárássra: mindkettő esetében az átlagosan 10 méter átmérőjű és 60 cm magas halmok közepére lokalizálható a sírgödör, amelyben megtalálhatók a halott elhamvasztott maradványai. A hamvasztást minden bizonnyal a temető területén lévő elkülönült hamvasztóhelyen végezték el. Az első halom sírjának mellékleteit edények és állatsontok alkották, a második halomból tál, pohár, festett edény és szárnyas bronzfibula töredéke került elő. A korábbi, 19. századi kutatások során üvegedénybe helyezett hamvakat és lovas-temetkezés szokását is megfigyelték. A leletek alapján a temetkezésekre a Kr.u. 2. században kerülhetett sor, és a római korban itt élő *hercuniates* kelta népcsoporthoz kapcsolhatók. A kemenesszentpéter-pagonyi halomsír analógiája alapján lehetséges, hogy a temetőtől távolabb elhelyezkedő kettős halom közül az egyik, a felszínen is számos követ tartalmazó halom, a közösség egyik vezetőjének a sírja lehet. Tudományos szempontból azonban különleges ez a halom akkor is ha nem sírkamrát, hanem egy a Dunántúlon a római korból szinte egyedülálló kőpakolásos sírt rejt magában.

A lelőhely viszonylag bolygatatlan, a halmok jó állapotban őrződtek meg. További kutatása fontos társadalomtörténeti kérdésekre adhat választ a bennszülött népcsoport kultúrájának jobb megismerése révén.

Az érintett ingatlan természetvédelmi oltalom alatt áll, tulajdonosa a Magyar Állam.

19.) Somogyjád-Apánkai erdő (Somogy megye):

A védendő terület a település határának nyugati szélén, a Kaposvár-Fonyód vasút nyomvonalától délnyugatra található nagy kiterjedésű erdőben található. Az itt végzett felszíni kutatások során több őskori kultúra települési nyomait lehetett megfigyelni (a dunántúli

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

vonaldíszes-kultúra, a Lengyeli-kultúra, és a Somogyvár-Vinkovci-kultúra időszakából), a lelőhely legnagyobb értéke azonban a 176 ismert *tumulussal* rendelkező római kori halomsíros temető. A Dunántúlon jelenleg az elpusztult pátkai és zalalövői temetők után ez a legnagyobb épségben maradt ilyen jellegű régészeti emlék. A kutatás jelenlegi tapasztalatai szerint, a halmoknak csak mintegy 10 %-a bolygatott.

A temető területén folytatott régészeti feltárások fontos eredményekhez vezettek: A két feltárt sír közül az első, mintegy 12 m átmérőjű halom földjéből pfaffenhofeni gyártmányú *terra sigillata* edény került elő, a melyet a Kr.u. 3. század középső harmadára lehet keltezni, és így a sírt a Dunántúlról ismert legkésőbbi halomsíros temetkezések közé lehet sorolni. Különleges volt a temetkezés módja is, mivel a halott számára nem ástak sírgödört és nem is a római kori járósíntre helyezték a mellékleteket, hanem a darabokra tört edényeket a hamvakkal együtt a halom feltöltésébe szórták, néhány centiméterrel az egykori járósínt felett. (Ilyen eljárás a Dunántúlon egyedül a pusztaszabolcs-felsőcicoklai 2. számú halomból ismert.) A második feltárt halom teljesen érintetlen, sárga löszös felhordásában csupán néhány jelentéktelen őskori kerámiatöredék volt, egészen a sárga altalajig nyoma sem volt sírgödörnek, sem járósíntre helyezett mellékleteknek vagy egyéb leletnek. A kis méretű halom feltehetően temetkezés nélküli jelképes sír lehetett. A temető az eddigi kutatási eredmények szerint a római kori kelta bennszülött lakosság, az írásos forrásokból alig ismert *hercuniates* népcsoport életmódjának, társadalmának különlegesen fontos emlékéanyagát rejt magában.

A védendő területen belül - a Cser-hát nevű dombon - található egy másik lelőhely, amely egy őskori településkomplexum maradványait rejt. A későbbi kutatások adnak majd lehetőséget arra, hogy megállapítható legyen, hogy a település rendelkezett-e erődítéssel, és ha igen, a földvár a település melyik periódusában épült. Ennek kiderítése azért is fontos, mert a szóba jöhető badeni vagy somogyvár-vinkovci-i kultúra időszakából nagyon ritkák Magyarország területén a jól kutatott magaslati illetve erődített települések

Az érintett ingatlan tulajdonosai magánszemélyek, akik a védési eljárás megindítása után nem tettek észrevételt.

20.) Székesfehérvár-Kőrakás-major (Fejér megye):

A régészeti kutatásban pátkai gátként ismert, de közigazgatásilag már Székesfehérvár területéhez tartozó, kőből épült duzzasztógát a Császár-víz két domb közötti völgyét zárta el. A legalább 170 m hosszú, 2-3 m magas, kváderkövekkel megerősített vastag kőfal, és a részben a korszerűbb megoldással felduzzasztott mai víztározó helyén álló egykori halastó keletkezési idejét a legtöbb kutató a római korra helyezi. A nagy teherbírású kőfalat az évszázadok folyamán többször is megújították, átépítették és egészen a 19. századig használták. Módszeres régészeti kutatása még nem történt meg, tágabb környezetében azonban több római kori lelőhely is található, köztük a gát feletti domboldalon álló, a Kr.u. 2. századra keltezhető halomsíros temető. A feltételezhetően római eredetű, de a középkorban is használt kőgát a római Pannonia és a középkori Magyarország gazdaság- és technológiatörténetének fontos forrása. Magyarországon még két lelőhelyről ismert hasonló emlék: Szentkirályszabadja és Öskü területéről.

A gát egy része 1984 illetve 1985 óta régészetileg védett (a védési határozatok száma: MM 61633/1984; MM 65161/1985), egységes jogi helyzetének megteremtése érdekében azonban a védettség kiterjesztése az építmény teljes hosszára indokolt. A kőgát földfelszín felett található szakasza 1958 óta műemlék is egyben (műemléki törzsszáma: 1731, védési határozat száma: MM 22509/1958). A régészeti védettség kiterjesztésére kijelölt két ingatlan állami tulajdonban van. A 020118 helyrajzi szám alatt nyilvántartott terület a Magyar Államvasutak, a 020134 helyrajzi szám alatt nyilvántartott terület pedig a Honvédelmi Minisztérium vagyongazdálkodásában áll. A Honvédelmi Minisztérium tiltakozik a védetté

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

nyilvánítás ellen, mivel a lelőhely a kb. 135 hektáros ingatlanok csak egy kisebb részét érinti, és javasolja, hogy a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal saját költségen végeztesse telekalakítást annak érdekében, hogy a lelőhely területe külön ingatlanként kerüljön védelemre. Az állami tulajdonban lévő, kivett művelési ágú ingatlan megosztása azonban nem indokolt, mivel napi használata a régészeti jelenségek által nem érintett területen a Kövt. rendelkezéseiből levezethető engedélyezési eljárás lefolytatása mellett biztosított marad.

21.) Zalaszántó-Hamvas erdő és Vár-rét (Zala megye):

A védendő lelőhely a településtől északkeletre helyezkedik el. A Tátika-hegy alatti erdőben és a délnyugati mezőn található a megközelítőleg 100 halomsírból álló temető, amely a 19. század óta ismert a régészeti kutatás számára. Az eddigi feltárások eredménye alapján a nekropolisz a kora-vaskori Hallstatt kultúra C-D fázisára, a Kr.e. 6. századra datálható. A lelőhely a dunántúli Hallstatt-kultúra Bakony-Marcál csoportjához tartozik. Az itt megfigyelt települési egységekre általánosan jellemző, hogy az önállóan emelkedő hegyek tetején kiépített erődített települések körül általában egy nagy, vagy több kisebb halomsírcsoport figyelhető meg. A síregyüttesek összetételében gyakran előfordulnak a státuszszimbólumnak számító fegyverek és lószerszámok, miközben kiemelt szerepe volt a kocsinak a halotti szertartásban és a temetkezési rítusban. A zalaszántói sírok feltárás során számos információt sikerült gyűjteni a halmok szerkezetére vonatkozóan. A rendszerint négyszögletes sírkamrát fából ácsolták vagy kőlapokból emelték, majd erre kőpakolást raktak, amelyet földdel fedtek le. A halmok több csoportban helyezkednek el és közöttük síktemető is valószínűsíthető. Az ide temetkező kora vaskori népesség valószínűleg a Tátika-hegy tetején, a középkori kővár körül található őskori földsáncok között élt, a két lelőhely ezért feltehetően összetartozik. A lelőhely területén végzett földmunkák során rézkori leletek is előkerültek, illetve találtak a halmokba másodlagosan betemetett kelta sírokat is.

Az érintett ingatlan-tulajdonosok magánszemélyek, akiktől észrevétel a védési eljárás megindítása után nem érkezett. A MOL Magyar Olaj- és Gázipari RT. jelezte, hogy az érintett ingatlanok többségén gázvezetési szolgálmi joggal rendelkezik.

A Zamárdi-Réti-földek (Somogy megye) területén nyilvántartott avar kori (Kr.u. 6-8. századi) temető eddig feltáratlan része rendkívüli tudományos jelentőségénél fogva, az *egyes régészeti lelőhelyek védetté nyilvánításáról, illetve régészeti védettség megszüntetéséről* szóló 22/2004. (XI. 17.) NKÖM rendelet (a továbbiakban R.) 6. § (1) bekezdése által kiemelt régészeti védettséget kapott. A védelem célja a Magyarország területén egyedülálló régészeti jelenségeket felmutató lelőhely megőrzésének maximális biztosítása volt a teljes tudományos kutatás megtörténteig. A R. által védettség alá vont terület kiterjedt többek között a belterület 2499/1-2 és 2501/2-3 helyrajzi számok alatt nyilvántartott ingatlanokra is, amelyeken feltételezhető volt az avar kori temető széle. A területen - részben az ingatlantulajdonosok kezdeményezésére - 2005-2006-ban régészeti kutatás folyt, amely során az itt található régészeti jelenségek feltárára kerültek. A kutatás során bebizonyosodott, hogy az avar temető erre a területre már nem terjed ki, ezért a kiemelt régészeti védelem fenntartása az érintett ingatlanokon a továbbiakban nem indokolt.

A védelemre javasolt régészeti lelőhelyek egy részén a földfelszín felett található maradványok műemléki védettség alatt állnak (Székesfehérvár-Kőrákás-major, műemléki törzsszáma: 1731 és Zirc [a 18. századi templomot és kolostort érintő ingatlan] műemléki törzsszáma: 5657;), ez a védettség azonban nem biztosítja a lelőhelyen található régészeti jelenségek hosszú távú, bolygatatlan állapotban való megőrzését - a jogszabályi előírások a két védettség esetében más-más helyzetet teremtenek - ezért a lelőhelyek régészeti védelme is indokolt.

TERVEZET

A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal a védetté nyilvánítási eljárás megindításáról minden esetben értesítést küldött az érintett ingatlanok tulajdonosainak, és igény szerint egyeztetett a felmerült vitás kérdések ügyében. A tulajdonosok számára a védettség nem jelenti a föld feletti építmények, illetve a földfelszín használatának korlátozását, ugyanakkor alapvetően befolyásolja a későbbi építési szándékot, illetve a lelőhely bolygatatlan állapotban való megőrzésének biztosítása érdekében sok esetben kívánatos lehet a művelési ág megváltoztatása is. Emellett a művelésből kivett építési telkek tulajdonosai ragaszkodnak sokszor védetté nyilvánított telkeik kisajátításához, állami elővásárlásához, arra hivatkozva, hogy a védett ingatlanok nehezebben értékesíthetők, sőt értékcsökkentté is válhatnak az ingatlanpiacon. A Kövt. 70. §-a szerint azonban, „a kulturális örökség állapotának megőrzése érdekében az állagvédelemhez szükséges átlagos mértéket meg nem haladó jogszerűen előírt korlátozás, tilalom vagy kötelezés kártalanítási igényt nem keletkeztet”, és az érintett ingatlanokat sem lehet kizárólag az értékcsökkenésre hivatkozva kisajátítani.

A régészeti lelőhelyek, védelme közérdek, megvalósítása közreműködési jogosultságot és együttműködési kötelezettséget jelent az állami és önkormányzati szervek, a nemzetiségi szervezetek, az egyházak, a társadalmi és gazdasági szervezetek, valamint az állampolgárok számára (Kövt. 4-5. §). Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken, a Kövt. 13. § (1) bekezdése értelmében, nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti. A régészeti védettségre vonatkozó jogszabályok nem korlátozzák az alkotmányban megfogalmazott tulajdonhoz való jogot, nem is rendelkeznek arról. A tulajdonosok hasznosítási vagy rendelkezési jogának a Kövt.-ből levezethető korlátozásai valójában nem sértik az egyes tulajdonosok szabad rendelkezési jogát, mivel azok egyrészt a közösség érdekét, másrészt közvetve minden egyes tulajdonos javát, törvényes érdekét is szolgálják.

A védetté nyilvánított területen a Hivatal örökségvédelmi hatósági engedélye szükséges a *Kulturális Örökségvédelmi Hivatal eljárásaira vonatkozó szabályokról* szóló 10/2006. (V. 9.) NKÖM rendelet 8. § (1) bekezdésének a)-e) pontjaiban felsorolt - egyébként más hatósági engedélyhez nem kötött - tevékenységhez. Más hatósági engedélyezési eljárás esetében a Hivatalt szakhatóságként keresi meg az eljáró hatóság. Az engedélyezési eljárás azonban a gyakorlatban a régészeti örökségi elemeit tartalmazó területre korlátozódik, az ingatlan fennmaradó részén a kívánt tevékenységhez szükséges engedély minden további akadály nélkül kiadható, így annak napi használata biztosított marad.

3. A fennmaradt vitás kérdések ismertetése

Az egyeztetés során vitás kérdés nem maradt fenn.

4. Az érdekképviselői szervekkel történt egyeztetés és annak eredménye

Az előterjesztés tárgya nem indokolta egyeztetés lefolytatását ebben a körben.

5. Az előterjesztés kormányprogramhoz való kapcsolódása

Figyelembe véve, hogy régészeti emlékeink állománya véges, megőrzésük, fenntartásuk ösztársadalmi érdek, amely lehetővé teszi, hogy a jövő - egyre fejlettebb módszerekkel rendelkező - régészei számára is kutathatók legyenek. A régészeti emlékekanyag a kulturális örökség pótolhatatlan részét képezi, mely nem reprodukálható, pusztulását követően eredeti formájában és tartalmában nem állítható elő. Ismerete, megőrzése hozzájárul egy-egy szűkebb régió, megye, település, végső soron az egész emberi közösség múltjának megismeréséhez, tudatának formálásához. Ezt felismerve született a régészeti örökségről szóló európai

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

egyezmény, mely többek között hangsúlyozza, hogy a régészeti örökség védelmére irányuló intézkedések kapjanak helyet a város- és településrendezési, valamint kulturális fejlesztési politikában. Amennyiben a védett régészeti lelőhelyeket megfelelően gondozzák, azok ismeretterjesztő jellegükön túl szerepet játszhatnak a vidékfejlesztésben és a kulturális turizmusban is, így fejlesztő tényezőként is számolhatunk velük. Ezt jelzi a régészeti parkok és bemutatóhelyek iránti egyre fokozódó igény, melyek megvalósulása által az egyes települések kulturális vonzerejük növekedését is remélik. Mindemellett szükséges a jövőben olyan gyakorlati eszközrendszer kidolgozása, amely hatékonyan elősegíti a jogszabályi védettség túlmenően a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek hosszú távú megőrzését. Ezzel összhangban áll a **Kormány „Új Magyarország – Szabadság és szolidaritás”** címet viselő programja is, amely a kultúra körében teendő intézkedések között hangsúlyozza nemzeti örökségünk méltó megőrzését.

6. A döntés költségvetési vonzata

A védetté nyilvánításnak **kötelezően előírt költségvonzata nincs**. Az előterjesztésben szereplő ingatlanok területe jelenleg is nyilvántartott régészeti lelőhely, ahol a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalnak szakhatósági jogköre van, a hatósági munka megnövekedéséből származó költségvetési vonzattal ezért a védési eljárás következményeként nem kell számolni. Az érintett tulajdonosok ingatlanukat a védett régészeti lelőhelyre való tekintettel, a Kövt. és a *Kulturális Örökségvédelmi Hivatal eljárására vonatkozó szabályokról* szóló 10/2006. (V. 9.) NKÖM rendelet előírásainak figyelembe vételével használhatják. A Kövt. 13. § (1) bekezdése értelmében, a lelőhelyen nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely annak akár részleges állapotromlását eredményezheti. A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal törekszik a fenntartható használat elvének megvalósítására, ahol elsődleges cél a régészeti jelenségek eredeti állapotban való tartása. A Kövt. 7. § 1. pontja szerint ez a védett kulturális örökség olyan módon történő használatát jelenti - a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is beleértve - amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket, és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és a jövő nemzedékek számára. Ez nem jelenti a mezőgazdasági művelésből való kivonást, jogszabályi kötelezettséget azonban jelent arra vonatkozóan, hogy az ingatlan-tulajdonos (vagy kezelő) a lelőhely állapotromlását eredményező tevékenységét ne folytassa tovább. Ezzel kapcsolatos kötelező kártalanítást nem ír elő jogszabály, mivel **a Kövt. 70. §-a szerint, „A kulturális örökség állapotának megőrzése érdekében az állagvédelemhez szükséges átlagos mértéket meg nem haladó jogszerűen előírt korlátozás, tilalom vagy kötelezés kártalanítási igényt nem keletkeztet.”** A Kövt. 81. § b) pontja alapján azonban lehetőség van arra, hogy az oktatási és kulturális tárca a kulturális örökség védelmével kapcsolatos költségvetési pénzeszközöket a miniszter által felügyelt és más érintett költségvetési fejezeten belül, a kulturális örökség védetté nyilvánított elemei tulajdonosának (vagyonkezelőjének, használójának) támogatására irányuló figyelemmel határozza meg.

A Kövt. 87. §-a kimondja, hogy ha a védett régészeti lelőhely örökségvédelmi érdekei másképp nem biztosíthatóak, azok kisajátítása a KÖH által kezdeményezhető, emellett **lehetőség van a rendeletben, az érintett ingatlanok állami elővásárlási jogáról rendelkezni. A KÖH azon ingatlanok esetében tesz erre javaslatot, amelyek jelenlegi hasznosítása veszélyezteti a lelőhely állapotát és megőrzésének hosszú távú lehetőségét.** Azonban mind az állami elővásárlás, mind a kisajátítás végső eszköz arra az estére, ha a védett régészeti lelőhely más módon nem óvható meg. Kötelezni azonban a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalt (illetve rajta keresztül a Magyar Államot) egyik esetben sem lehet.

Az ingatlan-tulajdonosokat a rendelkezésre álló jogi eszközökkel, kártalanítás nélkül, a jelenlegi művelési ág megváltoztatására, esetleg a mezőgazdasági művelés teljes felhagyására

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

kötelezni nem lehet anélkül, hogy ez polgári peres eljárást ne vonna maga után. A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal lehetőségeihez mérten megegyezésre törekszik az ingatlan-tulajdonosokkal, hogy a fenntartható használat mellett a lelőhely hosszú távú megmaradása is biztosított legyen. Hosszú távon azonban kívánatosabb lenne a mezőgazdasági tárcával való egyeztetés, ezért a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal szorgalmazza egy a mezőgazdaságilag művelt területeken elhelyezkedő lelőhelyek megőrzését biztosító együttműködés kidolgozását.

7. Az előterjesztés európai uniós vonatkozásai

A jogszabálytervezet megfelel a régészeti örökség védelméről szóló - a Kormány 149/2000. (VIII. 31.) rendeletével kihirdetett - Európai Egyezmény szellemének, amely legfőbb irányelveként nem a lelőhelyek feltárását, hanem a régészeti örökség jövő nemzedékek számára történő megőrzését, fenntartását mondja ki. A védetté nyilvánítás így mind a huszonegy lelőhely esetében meghatározatlan időre szól.

8. Az előterjesztés főbb döntési pontjainak megjelenítése

A jogszabálytervezet négy régészeti lelőhely kiemelt és tizenhét régészeti lelőhely fokozott védelmére tesz javaslatot. Egy korábban védetté nyilvánított lelőhely esetében a védett ingatlanok egy részének törlését javasoljuk, mivel annak fenntartása a vonatkozó jogszabályok értelmében nem indokolt.

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

Az oktatási és kulturális miniszter
.../2008. (.....) OKM
rendelete

egyes régészeti lelőhelyek védetté nyilvánításáról, illetve régészeti védettség
megszüntetéséről

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 15. § (1) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján, az oktatási és kulturális minisztérium feladat- és hatásköréről szóló 167/2006. (VII. 28.) Korm.rendelet 1.§ d) pontjában meghatározott feladatkörömben eljárva, az érintett miniszterekkel egyetértésben, a következőket rendelem el:

1. §

- (1) Kiemelten védett régészeti lelőhellyé nyilvánítom a Battonya (Békés megye), külterület 040/4 és 040/6 helyrajzi számok alatt nyilvántartott kivett, a 040/7, 0198/17, 0198/18, 0198/19, 0198/20 és 0198/21 helyrajzi számok alatt nyilvántartott szántó, valamint a 040/12 és 0198/16 helyrajzi számok alatt nyilvántartott szántó és gyepterület, természetben a Parázs-tanya határrészen található ingatlanokat.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található háromszoros árokkal körülvett újkőkori tell település maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a kiemelten védett régészeti lelőhelyet a I. kategóriába sorolom.

2. §

- (1) Kiemelten védett régészeti lelőhellyé nyilvánítom a Budapest I. kerület, belterület 5413/3 helyrajzi szám alatt nyilvántartott kivett művelési ágú, természetben a Gellérthegyen található ingatlant.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található késő bronzkori-kora vaskori magaslati település és kelta oppidum maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a kiemelten védett régészeti lelőhelyet az I. kategóriába sorolom.

3. §

- (1) Kiemelten védett régészeti lelőhellyé nyilvánítom a Kemenesszentpéter (Veszprém megye), külterület 0116/10 helyrajzi szám alatt nyilvántartott szántó és gyepterület, valamint a 0116/11, 0116/12, 0116/13, 0116/14 és 0116/30 szántó művelési ágú, természetben a Dombi-dűlő és Polgárrét határrészen található ingatlanokat.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található római kori villagazdaság és halomsíros temető maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a kiemelten védett régészeti lelőhelyet az I. kategóriába sorolom.

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

4. §

- (1) Kiemelten védett régészeti lelőhelyé nyilvánítom a Zirc (Veszprém megye), belterület 213/1, 213/3, 214/1, 215, 216, 1910, 1913/2, 1914, 1917/6, 1924, 1925 és 1926 helyrajzi számok alatt nyilvántartott kivett művelési ágú ingatlanokat.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található középkori ciszterci monostor maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a kiemelten védett régészeti lelőhelyet az I. kategóriába sorolom.

5. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhelyé nyilvánítom az Alsóvadász (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), belterület 370/1 helyrajzi szám alatt nyilvántartott kivett művelési ágú, természetben a Várdomb határrészen található ingatlant.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található bronzkori tell és a hozzá kapcsolódó horizontális település maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

6. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhelyé nyilvánítom Babarc (Baranya megye), külterület 091/5 és 091/9 helyrajzi számok alatt nyilvántartott szántó művelési ágú, természetben a Szabad-földek elnevezésű határrészen található ingatlanokat.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található római kori villagazdaság maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

7. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhelyé nyilvánítom a Bába (Tolna megye), belterület 1169 helyrajzi szám alatt nyilvántartott kivett művelési ágú, természetben a Klastromhegy településrészen található ingatlant.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található középkori bencés templom és kolostor maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

8. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhelyé nyilvánítom a Buják (Nógrád megye), külterület 065/6 és 065/9 helyrajzi számok alatt nyilvántartott gyep, a 065/7 helyrajzi szám alatt nyilvántartott erdő, valamint a 065/8 helyrajzi szám alatt nyilvántartott kivett művelési ágú, természetben a Tarisznyapart határrészen található ingatlanokat.

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található bronzkori település maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

9. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhellyé nyilvánítom az Edelény (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), zártkert 3601/6, 3601/8 és 3601/11 helyrajzi számok alatt nyilvántartott szőlő, a 3601/5, 3604 és 3613 helyrajzi számok alatt nyilvántartott szőlő és kivett, a 3601/9, 3601/10, 3606 és 3607 helyrajzi számok alatt nyilvántartott szőlő és kert, a 3601/13 helyrajzi szám alatt nyilvántartott gyep, kert és kivett, a 3602 helyrajzi szám alatt nyilvántartott gyep és kivett, a 3605 és 3608 helyrajzi számok alatt nyilvántartott gyümölcsös, szőlő és kivett, a 3612 helyrajzi szám alatt nyilvántartott szőlő, kert és kivett, a 3609/1, 3609/2 és 3610 helyrajzi számok alatt nyilvántartott gyümölcsös, szőlő, kert és kivett, a 3611 helyrajzi szám alatt nyilvántartott gyümölcsös és kert, a 3614, 3615, 3616, 3617, 3618, 3620, 3621 és 3622 helyrajzi számok alatt nyilvántartott gyümölcsös és kivett, valamint a 3619 helyrajzi szám alatt nyilvántartott gyümölcsös művelési ágú, természetben a Ludmilla-dűlő határrészen található ingatlanokat.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található bronzkori erődített település maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

10. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhellyé nyilvánítom a Felsővadász (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), külterület 026/2 helyrajzi szám alatt nyilvántartott kivett, valamint a 026/9, 026/10 és 026/11 helyrajzi számok alatt nyilvántartott szántó művelési ágú, természetben a Várdomb határrészen található ingatlanokat.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található bronzkori tell település maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

11. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhellyé nyilvánítom a Héhalom (Nógrád megye), külterület 014/5, 046, 063/13 és 066 helyrajzi számok alatt nyilvántartott kivett, a 063/2, 063/3, 063/4, 063/5, 063/6, 063/7, 063/8, 063/9, 063/16, 063/17 és 063/18 helyrajzi számok alatt nyilvántartott szántó, valamint a 063/12 és 063/14 helyrajzi számok alatt nyilvántartott gyep művelési ágú, természetben a Templomdomb határrészen található ingatlanokat.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található bronzkori tell és a hozzá kapcsolódó horizontális település, valamint a középkori templom és temető maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

12. §

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhelyé nyilvánítom a Hosszúhetény (Baranya megye), külterület 0190/1, 0190/4 helyrajzi számok alatt nyilvántartott erdő, a 0190/3 helyrajzi szám alatt nyilvántartott erdő és gyepterület, továbbá a Pécsvárad (Baranya megye), külterület, 021/1 és 021/2 helyrajzi szám alatt nyilvántartott erdő művelési ágú, természetben a Zengő-hegy területén található ingatlanokat.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja a középkori Zengővár földsáncának, árkának, valamint kőből épült kör alakú lakótornyának megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

13. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhelyé nyilvánítom a Kemenesszentpéter (Veszprém megye), külterület 092/9 helyrajzi szám alatt nyilvántartott erdő művelési ágú, természetben a Pagony elnevezésű határrészen található ingatlant.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található római kori halomsíros temető maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

14. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhelyé nyilvánítom a Klárafalva (Csongrád megye), külterület 011/13 helyrajzi szám alatt nyilvántartott erdő művelési ágú, természetben a Hajdova határrészen található ingatlant.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található bronzkori tell település maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

15. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhelyé nyilvánítom a Mosdós (Somogy megye), külterület 0152/3 helyrajzi szám alatt nyilvántartott szántó és erdő, valamint a 0152/4 helyrajzi szám alatt nyilvántartott gyepterület és szántó művelési ágú, természetben a Deák-domb határrészen található ingatlanokat.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található kora vaskori halomsíros temető maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

16. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhelyé nyilvánítom a Nagyatád (Somogy megye), belterület 2041/1 és 2041/2 helyrajzi számok alatt nyilvántartott kivett, a külterület 0391/8, 0391/9, 0391/11, 0391/12, 0391/13, 0398/3, 0398/4, 0398/5, 0398/6, 0398/7, 0398/8, 0398/12, 0398/13 és 0398/21 helyrajzi számok alatt nyilvántartott szántó, a 0391/14 és 0398/24 helyrajzi számok alatt nyilvántartott gyepterület, a 0392, 0394, 0398/2

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

helyrajzi számok alatt nyilvántartott kivett, valamint a 0398/20 helyrajzi szám alatt nyilvántartott szántó, kivett és gyep művelési ágú, természetben a Bodvica nevű településrészen található ingatlanokat.

- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található középkori templom és település maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

17. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhellyé nyilvánítom a Sátoraljaújhely (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), külterület 0177/22 helyrajzi szám alatt nyilvántartott erdő művelési ágú, természetben a Várhegy határrészen található ingatlant.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található földszáncal megerősített középkori vár maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

18. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhellyé nyilvánítom a Somogyaszaló (Somogy megye), külterület 0121 helyrajzi szám alatt nyilvántartott rét, erdő és kivett művelési ágú, természetben a Deseda-erdő határrészen található ingatlant.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található római kori halomsíros temető maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

19. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhellyé nyilvánítom a Somogyjád (Somogy megye), külterület 011/13 helyrajzi szám alatt nyilvántartott erdő és kivett művelési ágú, természetben az Apánkai erdő elnevezésű határrészen található ingatlant.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található őskori település és római kori halomsíros temető maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

20. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhellyé nyilvánítom a Székesfehérvár (Fejér megye), külterület 020118 és 020134 helyrajzi számok alatt nyilvántartott kivett művelési ágú ingatlanokat.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található római korban létesített, és az újkorig használatban lévő völgyzáró gát maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.

TERVEZET
A KORMÁNY ÉS A MINISZTERIUM
ÁLLÁSPONTJÁT NEM TÜKRÖZI

- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

21. §

- (1) Fokozottan védett régészeti lelőhellyé nyilvánítom a Zalaszántó (Zala megye), külterület 029/13, 029/14, 029/15, 032/1 és 032/3 helyrajzi számok alatt nyilvántartott gyep, valamint a 033/17, 033/19, 045/21 és 045/23 helyrajzi számok alatt nyilvántartott erdő művelési ágú, természetben a Hamvas-erdő és Vár-rét határrészen található ingatlanokat.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt területen a régészeti védelem célja az itt található kora vaskori halomsíros temető maradványainak megőrzése, a lelőhely kutathatóságának biztosítása.
- (3) Az örökségvédelmi bírság megállapításának alapjául szolgáló érték szempontjából a fokozottan védett régészeti lelőhelyet a II. kategóriába sorolom.

22. §

- (1) Az egyes régészeti lelőhelyek védetté nyilvánításáról, illetve régészeti védettség megszüntetéséről szóló 22/2004 (XI. 17.) NKÖM rendelet (a továbbiakban R.) 6. § (1) bekezdése által kiemelten védett régészeti lelőhellyé nyilvánított Zamárdi (Somogy megye), belterület 2499/1, 2499/2 és 2501/2 helyrajzi számok alatt nyilvántartott kivett művelési ágú ingatlanok régészeti védettségét megszüntetem.
- (2) Az (1) bekezdésben megjelölt ingatlanok telekalakítása következtében létrejött 2499/3, 2499/4, 2499/5, 2499/6, 2499/7, 2499/8, 2499/9, 2499/10, 2499/11, 2499/12, 2499/13 és 2499/14, valamint 2501/4, 2501/5 és 2501/6 helyrajzi számú ingatlanok területét 2005-2006-ban feltárták, ezért a kiemelt védettség fenntartása ezeken az ingatlanokon a továbbiakban nem indokolt.

23.§

Az e rendeletben védetté nyilvánított területeken a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal engedélye szükséges a *Kulturális Örökségvédelmi Hivatal eljárásaira vonatkozó szabályokról* szóló 10/2006. (V. 9.) NKÖM rendelet 8.§ (1) bekezdésének a)-e) pontjában felsorolt tevékenységekhez.

24.§

- (1) Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba.
- (1) (2) E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg az R. 6. § (1) bekezdés helyébe a következő rendelkezés lép:
- „(1) Kiemelten védett régészeti lelőhellyé nyilvánítom a Zamárdi (Somogy megye), belterület 2483/2, 2484/1, 2484/2, 2484/3, 2485, 2486/2, 2486/3, 2487, 2488/2, 2488/3, 2489, 2490, 2492, 2493/2, 2494/3, 2495/3, 2496/1, 2496/2, 2496/3, 2497, 2501/3, 2536/8 és 2536/23 helyrajzi számok alatt nyilvántartott kivett, továbbá a Zamárdi, külterület 052/49, 052/78 és 052/80 helyrajzi számok alatt nyilvántartott szántó, a 052/51, 052/52, 052/53, 052/54, 052/55, 052/56, 052/57 és 052/81 helyrajzi számok alatt nyilvántartott szőlő, a 052/75 helyrajzi számok alatt nyilvántartott kivett, valamint a 052/79 helyrajzi szám alatt nyilvántartott szántó és szőlő művelési ágú, természetben a Réti földek településrészen található ingatlanokat.”